

Autor: Desmond Hansen

*William Orpen: T.E.
Lawrence*

Thomas Edward Lawrence se narodil 15. srpna 1888 v severním Walesu. Byl nemanželským synem Sira Thomase Chapmana, anglo-irského baroneta. Jeho matka byla Skotka. Už za svého života – skvělého, aktivního života, který ukončila „nehoda“ na motorce v pouhých 46 letech – se stal legendou coby Lawrence z Arábie. Na jeho pohřbu se sešla řada slavných lidí: státníci, spisovatelé, politici. Winston Churchill plakal a nazval jej „jedním z největších duchů naší doby“. Lawrence je pochován v prostém hrobě v dorsetském Moretonu, který se spolu s jeho chatou v blízkém Clouds Hill stal svatyní jeho obdivovatelů i všech ostatních stoupenců ideálů britského a arabského nacionalismu.

Když se o tragické smrti T.E. Lawrence dověděl šejk Hamoudí z Aleppa, zoufale zvolal: „Je to jako bych ztratil syna. Řekněte jim v Anglii, co říkám. O mužnosti a o muži skutečně svobodném ve svobodě; o bezpříkladném duchu; nenacházím na něm jediného kazu.“

Lawrence byl skutečně velký muž, myslitel i vojenský velitel a stratég. Naplánoval, zorganizoval a provedl národní povstání arabských národů a po 400 letech jim nabídl příležitost stát se znovu středovýchodní mocností. Jeho plán selhal jen kvůli sionismu. Naneštěstí však jeho činnost podvrátily anglo-francouzské a sionistické zájmy, nad nimiž neměl ani on, ani osvobození Arabové dostatečnou sílu zvítězit. Jak sám Lawrence řekl, odpůrci arabského nacionalismu měli větší kvéry, to bylo vše.

Když v roce 1914 vypukla válka, bylo Lawrencovi 26. Mluvil plynule arabsky, dopodrobna se vyznal v arabském kmenovém světě a Arábii znal lépe než kterýkoliv z žijících vojáků. Vojenská rozvědka jej naverbovala do svých řad v hodnosti kapitána.

Vedl několik vysoce nezávislých zpravodajských misí. Jednou z nich bylo navázat osobní kontakt s tureckým velitelem Chálilem Pašou a nabídnout mu milionový úplatek, aby nechal z obleženého města Kút odejít 12 000 sílu britských vojáků pod generálmajorem Townsendem. Mise se nevydařila a přeživší vojáci se museli vzdát.

Jeho historická úloha coby vůdce arabského povstání začala nabývat konkrétní podoby až v lednu 1916, kdy byl přiřazen k Arabské kanceláři v Káhiře. V té době už se Arabové – navedeni Brity – pokusili o povstání proti svým tureckým vládcům útokem na opevněné město Medína. Sir Henry McMahon, Kitchener i ostatní velitelé v Káhiře zamýšleli využít arabských guerillových sil k porážce Turecka. Iniciativní Britové působící v oblasti nabídli muslimským Arabům nezávislost, pokud se sjednotí a budou bojovat po boku britských křesťanských sil pod velením britských důstojníků. Britská vláda nabídku schválila a Lawrence

se ujal úkolu plánování a organizace tažení pod nominální suverenitou Fajsála, prince z Mekky.

Ve svém epickém díle o arabském povstání *Sedm pilířů moudrosti*, přibližuje Lawrence své osobní pocity i postoje, zejména pak hořkost, již pociťoval po znehodnocení svých úspěchů vládami vítězných mocností. Lawrence totiž už v listopadu 1917 věděl, že jeho i arabské snahy mají být brzy zrazeny. Cílem **Balfourovy deklarace** a **Sykes-Picotovy dohody** bylo vytvoření židovského státu v Palestině a rozdělení zbytku Arábie mezi britské a francouzské koloniální zájmy – tedy fakticky zájmy domu Rothschildů. I když si dosud neuvědomoval plný dopad plánu, to, že Francouzi měli dostat Sýrii, bylo dostatečně špatné samo o sobě. Vyvolalo to v něm hořkost, ale také takřka nadlidské odhodlání za každou cenu opevnit Araby v Damašku před příchodem Allenbyho a britských imperiálních sil – aby zabránil dokonání spiknutí.

Lawrence v čele arabských vojsk obsadil Damašek, kde nastolil provizorní arabskou vládu, jíž sám předsedal v zastoupení krále Fajsála. O tři dny později Damašek po nastolení pořádku, v němž mohl Fajsál vznést svůj nárok, opustil. Cílem byl arabský stát s Damaškem jako hlavním městem. Ten byl však s nemalým krveprolitím brzy svržen Francouzi.

Francie odhodlaně stála za Picotovými požadavky – anektovala celou Sýrii silou, jíž nemohli Arabové čelit. Fajsál, okraden a zbaven svého království v Sýrii, měl být uchlácholen Irákem a Lawrence byl roku 1921 povolán zpět, aby inspiroval a vedl jeho vládnutí. Po čtyřech stoletích turecké vlády musel moderní svět znovu počítat s Araby, jakkoliv zdaleka ne v takové pozici a síle, jakou pro ně Lawrence zamýšlel.

Po čase, stráveném mezi roky 1921-1922 po boku Winstona Churchilla v **Colonial Office**, podal Lawrence po nastoupení krále Fajsála na irácký trůn svou rezignaci. Jako projev uznání (a snahu osladit hořkost pociťovanou ke spojencům) mu britská vláda nabídla pozici místokrále Indie. Odmítl a v aktu opovržení elitami narukoval pod jménem Ross do Royal Air Force. Při práci pro Royal Aircraft Establishment byl odhalen a propuštěn. Koneckonců měl v roce 1918 hodnost plukovníka. Znovu narukoval, tentokrát k tankistům jako Shaw. V 1925 bylo vyhověno jeho žádosti o přeřazení zpět k RAF, nikdy však nepostoupil nad nízkou hodnost **Leading Aircraftsman**. Obvykle se uvádí, že z absence vlastních ambic, ve skutečnosti však kvůli tlakům shora. Dopustil se totiž neodpuštělného prohřešku odmítnutí establishmentu.

Lawrence se pohyboval v širokém kruhu vlivných lidí, z nichž mnoho bylo spojováno s Kulatým stolem a dalšími kvazi-politickými skupinami. Zkraje 30. let se spřátelil s Lordem a Lady Astorovými a kruhem z vyšší společnosti „**Cliveden Set**“; **Geoffrey Dawson**, editor *The Times* a jeho celoživotní přítel, sponzoroval v letech 1919-20 jeho asistenturu na oxfordské All Souls College, kde psal o arabském povstání. Dawson, Lionel Curtis, Mosleyovi a Astorovi patřili ke stoupencům ideje výspy proti sovětskému komunismu ve středu Evropy v podobě nacistického Německa a fašistické Itálie. Neméně pak toužili zastavit francouzský vojenský expanzionismus, především pak tam, kde se střetával s britskými državami na Středním východě.

To vše Lawrence podporoval, i když z bezpečnostních důvodů nesměl coby signatář Official Secrets Act během své kariéry v RAF příliš hlasitě projevovat své postoje. Také jeho přátelství se socialistou G. B. Shawem a členem Černých košil Henrym Williamsonem nadzdvihávalo mezi úřady četná obočí. Co se přesně plánovalo nebo bylo řečeno na některých z těchto soukromých setkání, jichž se Lawrence účastnil, se zřejmě nikdy nedozvíme.

Ví se však, že Henry Williamson a někteří další jej do jisté míry tlačili k setkání s nacistickými vůdci včetně Adolfa Hitlera. „Musí začít nový věk... Musí se setkat Hitler a Lawrence“, napsal Williamson. Od Lawrenceova odchodu z armády neuplynul ani měsíc, když jeho chatu v dorsetském Clouds Hill obklíčili reportéři. Kdy se setká s Hitlerem? Je připraven stát se anglickým diktátorem? Těmto nemístným otázkám se vyhnul odjezdem a cestováním po West Country, ne však předtím, než novináři fyzicky zaútočili na jeho chatu, na jejíž střechu házeli kamení a poničili tak tašky. Jednoho z nich musel Lawrence odehnat pěstmi a policie následně hlídala budovu ve dne v noci.

13. května 1935 naposled vyjel na svém masivním motocyklu Brough Superior do Bovington camp poslat telegram v odpověď na dopis od Henryho Williamsona z toho rána, kde navrhoval klíčovou schůzku s Hitlerem. Odeslal souhlasný telegram, na zpáteční cestě – pouhých 200 yardů od chaty – však došlo k neštěstí.

Viděli jej přinejmenším čtyři svědci: dva posílčci na kolech, desátník, procházející se po poli u cesty a posádka černé dodávky, směřující k Lawrenceovi.

Po nehodě černá dodávka rychle odjela po cestě a desátník pospíchal k raněnému, ležícímu na cestě s tváří zalitou krví. Téměř okamžitě se objevil armádní nákladák, do nějž Lawrence naložili a odvezli do nemocnice na vojenské základně, kde byla u jeho pokoje postavena přísná bezpečnostní stráž. Všechny listy dostaly pokyn o události neinformovat a War Office se ujala veškeré komunikace.

Policisté ze Zvláštního oddělení seděli u lůžka a strážili dveře. Návštěvy nebyly povoleny. Chatu prohledali a „obrátili naruby“, přičemž zabavili řadu knih a osobních písemností. Armádní zpravodajci několik hodin vyslyšali oba chlapce. Desátník dostal pokyn nezmiňovat přítomnost dodávky u nehody. O šest dní později Lawrence umírá a o další dva dny později bylo za přísných bezpečnostních opatření provedeno soudní vyšetřování, trvající pouhé dvě hodiny.

Chlapci popřeli, že by kdy viděli černou dodávku, což stálo v přímém rozporu s výpovědí desátníka, korunního svědka. K žádným pokusům vystopovat vozidlo však nedošlo a porota se tak usnesla na verdiktu „náhodná smrt“.

Téhož odpoledne byl Lawrence pohřben.

Následujícího roku 1936 došlo k zákazu politických přehlídek v uniformách a nucené abdikaci krále Edwarda, dalšího z vlastenců, který musel být stejně jako Lawrence odstraněn válečnými štváči, odhodlanými zničit Německo i Británii v další evropské válce. A bohužel

uspěli.

Na Lawrencově náhrobku stojí vytesána slova z Evangelia: „The hour is coming and now is when the dead shall hear the voice of the Son of God and they that hear shall live.“/“...nastává doba, kdy lidé uslyší hlas Božího Syna a kdo ho poslechne, bude žít.“/

Článek Desmonda Hansena se poprvé objevil v *The Journal of Historical Review*, vol. 2, no. 3, str. 283-287 v roce 1981. Dostupný je na [revizionistickém webu VHO](#).